

Nad návrhem daně z finančních transakcí[#]

*Nad'a Blahová**

Snaha o konstrukci záchranných fondů je přirozenou reakcí na masivní finanční pomoc vlád mnohých zemí v období finanční krize. Do této oblasti lze zařadit i problematiku, která se nejčastěji označuje jako tzv. bankovní daň a která souvisí s hledáním mechanismu, který by řešil spoluúčast finančních institucí. U zrodu stál i Mezinárodní měnový fond, který v dubnu 2010 navrhl zavést „příspěvek k finanční stabilitě“. Zřetelnější kontury získával tento projekt především na summitech skupiny G20 v letech 2009 – 2011, které se zabývaly zpřísněním regulatorních pravidel finančního trhu. Jedním z důležitých předpokladů byla hned od počátku snaha o globální dohodu. Následující vývoj ale ukázal, že nelze nalézt úplnou shodu v navrženém pojetí. Diskutabilní je i výsledný efekt, který lze po zavedení tzv. daně z finančních transakcí, která jako jedna z možných alternativ byla nakonec preferována ze strany některých členských států EU, očekávat ve vztahu k cílům, které se v souvislosti s jejím zavedením zmiňují. Od daně z finančních transakcí se očekává zvýšení efektivnosti a stability finančního trhu tím, že dojde k omezení podstupování rizik. Dále by měl takto finanční sektor přispívat do veřejných financí jednak z titulu fiskální konsolidace následků finanční krize a jednak pro potřebu tvorby zdrojů na překlenutí případných krizí budoucích. Diskuzi nad volbou optimálního řešení rozhodně neprospívají jednostranná vyjádření jejich odpůrců či příznivců.

Cílem stati je uvést postoje vybraných teoretiků i představitelů praxe k problematice zdanění finančních institucí, vymezit alternativní podoby zdanění, které bylo možno zvolit a v závěru potom predikovat možné naplnění cílů, které mají být zavedením zdanění finančních institucí realizovány.

Postoje teoretiků i praxe ke zdanění na finančních trzích

Asi nejznámějším návrhem regulačního zdanění, které bylo namířeno do finančního sektoru, byla v minulosti tzv. Tobinova daň (Damette, 2013). Šlo o reakci na selhání Bretton-Woodského systému, kdy přestal fungovat mechanismus pevných měnových kurzů s vazbou na USD (resp. zlato) a kdy James Tobin na podporu stability měnového systému doporučoval aplikovat mezinárodně jednotnou daň z devizových transakcí¹. Tobin zdůvodňoval svůj návrh, který se nasetkal s podporou, snahou o omezení kolísání měnových kurzů. Uvalení daně na transakce v měně domácí neuvažoval. Jednoznačným impulsem byla obava z přílišné volatility měnových kurzů po opuštění režimu pevného měnového kurzu. V Tobinově návrhu byl přítomen i faktor odpovědnosti finančních institucí za případné negativní dopady spekulativního obchodování, podle mého názoru ale prioritou byla v regulatorním cíli, ve snaze o posílení stability finančního trhu. Tobin byl o správnosti svého záměru natolik přesvědčen, že dokonce podmiňoval akceptováním této daně možnou účast v MMF. Přestože nikdy žádný stát či skupina států Tobinovo pojetí nerealizovaly, mnozí představitelé levicové části politického spektra tuto ideu využívali například v úvahách o finanční pomoci zemím třetího

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného projektu *Měnové a regulatorní aspekty nestability finančních trhů* registrovaného u Interní grantové agentury Vysoké školy ekonomické v Praze pod evidenčním číslem IGA F1/2/2012.

^{*} Ing. Nad'a Blahová, Ph.D. – odborná asistentka; Katedra měnové teorie a politiky, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <blahova@vse.cz>.

¹ Šlo o spotové transakce.

světa. Dnes, kdy fungují systémy volně plovoucích kurzů, hlavní důvod zavedení Tobinovy daně přestal existovat.

Historicky starší a méně známý je návrh J. M. Keynese, který ve 30. letech doporučil zavést daň z finančních transakcí na Wall Street s cílem omezit nadměrné spekulativní obchody, které podle jeho názoru zvyšovaly volatilitu na finančních trzích. Stejný cíl měl i jeho návrh daně z burzovních obchodů (Keynes, 1936). Keynes k tomuto doporučení dospěl analýzou příčin Velké hospodářské deprese, kdy usoudil, že krátkodobé spekulace mohou vychýlit ceny aktiv od hodnot, které by byly konzistentní s tzv. plnou zaměstnaností. Hledal tedy takové postupy, které by nestabilitu omezily.

Současné pojetí „zdanění bank“, tak jak začalo být uvažováno v reakci na finanční krizi, má v mnohém podobu odlišnou od Tobinova pojetí. Zatímco u Tobina šlo prioritně o snahu regulovat finanční instituce s cílem stabilizovat finanční trh, primárním motivem současných snah bylo a je především získat finanční zdroje. Výrazným zastáncem „bankovní daně“ je Josef Stiglitz. Příkladem jeho postojů je mimo jiné například vyjádření z 8. června 2010. „Finanční sektor a jeho volnotržní ideologie přivedly svět na pokraj krachu. Trhy se evidentně samy nekorigovaly. Deregulace se ukázala jako žalostný neúspěch. Inovace, jež moderní finančnictví pustilo ze řetězu, nevedly k vyšší dlouhodobé efektivitě, rychlejšímu růstu ani větší prosperitě pro všechny. Byly spíše konstruované tak, aby obcházely účetní standardy a vyhýbaly se daním a krátily je, ač právě daní je zapotřebí k financování veřejných investic do infrastruktury a technologií – jako je internet –, o něž se opírá *reálný* růst, nikoli fantomový růst propagovaný finančním sektorem.... Zkrotit finanční trhy nebude snadné, ale je možné a nutné to dokázat, kombinací zdanění a regulace – a v případě nutnosti zásahem vlády s cílem zaplnit některé z mezer“ (Stiglitz, 2013).

Jistým protipólem Stiglitzova postoje jsou názory L. S. Christensena, který se vůči dani z finančních transakcí vymezuje jednoznačně negativně. „Vraťme se ale k dani z finančních transakcí. Je to jenom další daň, která prostě nedává smysl. Navzdory tomu má poměrně širokou podporu veřejnosti, která bohužel nepochopila, kdo jsou skuteční viníci finanční krize. Většina lidí se mylně domnívá, že je daň nepostihne. Mnohé finanční instituce, zástupci průmyslu, akademici i experti upozorňují, že jde o omyl. Faktem je, že strádatelé, důchodci, podniky i spotřebitelé budou daní z finančních transakcí postiženi prostřednictvím vyšších nákladů na penzijní transakce, nižší tržní likvidity a méně efektivní alokace kapitálu v reálné ekonomice..... Obecně se tvrdí, že pokud daň z finančních transakcí zavedou všichni, bude všechno v pořádku. To je ale omyl. Vyšší transakční náklady, nižší likvidita a zvýšená volatilita budou mít negativní dopad na růst ekonomiky celého světa. V každém případě je ale správné říct, že zavést daň, která vyžene investory jinam, se téměř rovná šílenství“ (Christensen, 2013).

V reakci na situaci na finančních trzích především v letech 2008 a 2009 došlo k obnovení výše uvedených snah o nalezení vhodného způsobu zdanění finančního sektoru. Cílem má být nejen posílení stability finančního sektoru, ale i kompenzace prostředků, které v souvislosti s kritickou situací řady finančních institucí byly vynaloženy z veřejných zdrojů. Případně by – za předpokladu časově neomezeného zdanění – mohlo jít také o nalezení cesty ke zdrojům záchranných fondů určených pro řešení možných budoucích krizových situací. V této souvislosti se začalo uvažovat o několika variantách možných mechanismů. Výběr nejvhodnějšího řešení souvisí i s tím, zda akcentujeme potřebu jakési náhrady škody, na které se významně finanční sektor podílel a získání velkých objemů finančních zdrojů na řešení zadlužení řady států, nebo zda jde hlavně o budoucí omezení systémových rizik.

Možná pojetí zdanění

Ve snaze vytvořit a aplikovat „bankovní daň“ bylo možno postupovat podle různých konstrukcí. Lze se zabývat následujícími alternativními přístupy:

- využití stávajících přímých či nepřímých daní,
- zdanění bonusů,
- daň z finančních aktivit,
- daň z finančních transakcí.

Využití stávajících přímých a nepřímých daní

Pro úplnost lze jako první uvést možný postup, který byl v „pokrizovém“ období rovněž zvažován, ale svým pojetím by nijak nepřispěl ke zvýšení stability finančního trhu. Dalo by se využít stávajících nepřímých či přímých daní. Konkrétně jde o uvalení daně z přidané hodnoty na finanční činnosti a případně o zvýšení daně z příjmu pro finanční instituce. Motivace je zde jednoznačná. Zvýšení příjmů veřejných rozpočtů. Pravděpodobné důsledky jsou také zřejmé – transfer na zákazníky. Pokud by se postupovalo cestou zvýšení daně z příjmu, dalo by se očekávat, že finanční instituce v reakci na náročnější podmínky a při snaze zachovat si stávající úroveň disponibilního zisku začnou podstupovat operace s vyšší mírou rizika.

O aplikaci daně z přidané hodnoty na finanční činnosti se vedly debaty už od dob budování společného finančního trhu. Účelem této daně je zdanit konečnou spotřebu. Za všechny teoretické argumenty podporující nevhodnost tohoto postupu lze uvést výrok související s financováním firem, kdy finanční zprostředkování má charakter investice více než charakter spotřeby (Merrill, 2011). Také Kerrigan argumentuje proti zavedení daně z přidané hodnoty, když říká, že aplikovat daň z přidané hodnoty na finanční činnosti by znamenalo určit „přidanou hodnotu,“ což je úkol obtížný (Kerrigan, 2010).

V prostoru Evropské unie platí Směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty. V rámci této Směrnice mohou členské státy osobám povinným k dani dát možnost volby zdanění či osvobození v případě poskytování finančních činností. Osvobození finančních činností od daně z přidané hodnoty, pokud budeme abstrahovat od významných problémů při stanovení přidané hodnoty, má kladný dopad na ceny finančních činností poskytovaných konečnému spotřebiteli, který není plátcem této daně. Pro finanční instituce se v důsledku aplikace tohoto mechanismu zvyšují náklady související s přenesením „nenárokovatelné“ daně – nemohou si odečítat daň z přidané hodnoty na vstupu, z nakoupeného zboží a služeb. Přitom je málo pravděpodobné, aby daň z přidané hodnoty účtovaná neplátcům finančními institucemi převýšila částku, o kterou si tito plátcí uplatní nárok na odpočet daně z přidané hodnoty na vstupu. Pokud by došlo ke zrušení osvobození, mohlo by to vést ke snížení daňových příjmů v EU (Lockwood, 2011).

Daň z bonusů

Důvodem pro relativně rychlé zavedení zdanění bonusů byla především potřeba reakce na veřejné mínění, které se obracelo proti manažerům finančních institucí, které byly aktéry finanční krize. Důležitým momentem rychlé reakce byla bezesporu také snadná aplikovatelnost. Problematika zdanění bonusů byla zařazena do směrnice Capital Requirements Directive III (CRD III) (EC, 2013b) a je upravena Obecnými pokyny Evropského orgánu pro bankovníctví ke srovnání odměňování (EBA/GL/2012/4). Shromažďované údaje se týkají pevných a pohyblivých složek odměn a vztahují se buď na vybraný okruh institucí, které by měly představovat 60 % celého bankovního sektoru a sektoru investičních služeb a to podle souhrnných celkových aktiv těchto institucí ke konci

roku, nebo by vnitrostátní orgány dohledu měly vybrat 20 největších institucí v bankovním sektoru a v sektoru investičních služeb konkrétního členského státu podle jejich celkových aktiv ke konci roku.

Česká národní banka v intencích nadnárodních dokumentů evropských i mezinárodních organizací a především na doporučení k odměňování, vydaná Evropským výborem orgánů bankovního dohledu, formulovala východiska, cíle a zásady v této oblasti (Věstník ČNB částka 20/2010 ze dne 30. prosince 2010). Týká se požadavků na odměňování zaměstnanců bank, úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry. Cílem regulace odměňování je zajištění souladu postupů odměňování s efektivním řízením rizik. Zásady se aplikují nejen na zaměstnance, jejichž činnosti mají významný vliv na celkový rizikový profil výše uvedené finanční instituce, ale i na všechny další zaměstnance. Česká národní banka respektuje princip proporcionality, což znamená, že se zásady uplatňují různým způsobem a v různém rozsahu s ohledem na velikost, organizační uspořádání, povahu, rozsah a složitost činností dané finanční instituce. Centrální banka má možnost využít kvalitativní nápravná opatření, zejména možnost požadovat snížení rizik vyplývajících z činností, produktů nebo systémů, provedení změn ve strukturách odměňování. Dále může centrální banka požadovat omezení pohyblivé složky odměn procentuální částí celkového čistého zisku dané finanční instituce. Mezi kvantitativní opatření k nápravě náleží především dodatečné kapitálové požadavky.

Daň z finančních aktivit

Základní konstrukci daně z finančních aktivit navrhl Mezinárodní měnový fond (Keen – Krelve – Norregaard, 2010) pro země G-20. Konkrétně byly formulovány tři varianty daně z finančních aktivit:

- přírůstková daň z finančních aktivit,
- výnosová daň z finančních aktivit,
- riziková daň z finančních aktivit.

Daň z finančních aktivit by měla být – obecně řečeno – uvalována na zisky a mzdy finančních institucí. První varianta – přírůstková daň z finančních aktivit – je v podstatě zdaněním finančních služeb a lze ji vnímat jako jistou formu daně z přidané hodnoty. MMF se také odkazuje na fakt, že finanční služby nepodléhají dani z přidané hodnoty. Daňový základ se určuje poměrně komplikovaně. Od hrubého provozního zisku se odečte hrubý fixní kapitál a přičtou mzdové náklady.

Ve druhé variantě - u výnosové daně z finančních aktivit – je rozhodujícím prvkem tzv. nadbytečný příjem. Použitá kauzalita byla následující: existuje významný rozdíl mezi výší mezd manažerů finančních institucí a výší mezd v ostatních odvětvích. Tento fakt souvisí s vyšší ziskovostí finančních institucí a ta je dáována do souvislosti s vyšší rizikovostí. Zde se objevuje výtka zanedbání řádné péče manažerů finančních institucí, kteří sledují krátkodobé cíle, přijímají příliš riziková rozhodnutí. Nastavení limitu, nad jehož úroveň už by bylo vhodné pokládat příjmy za nadbytečné, je ale objektivně nemožné. Zjednodušeně řečeno, na rozdíl od přírůstkové verze daně, kde je základem veškerý zisk a veškeré mzdy, v tomto pojetí je základem daně jen část zisku a mezd. Ta část, která přesahuje stanovenou hranici přijatelnosti.

Třetí přístup – riziková daň z finančních aktivit – je zcela založen na akcentování neúměrné expozice vůči riziku. Zdanit by se měl nadměrný výnos, který souvisí s nadměrným rizikem. Opět ale narážíme na nesnadné stanovení hranice mezi akceptovatelnou a nadměrnou úrovní rizika. Veškerý zisk, který přesahuje 15 % ROE (rentability vlastního kapitálu), je klasifikován pro účely konstrukce tohoto pojetí daně jako nadměrný.

Daň z finančních transakcí

Prosazení zavedení daně z finančních transakcí je zdůvodňováno mimo jiné potřebou vytvořit demotivující nástroje, které by odrazovaly od nadměrně rizikových transakcí. Konstrukce daně z finančních transakcí by měla respektovat skutečnost, že většina transakcí, na které se má daň vztahovat, je vysoce mobilní a zavedení daně by mohlo trh narušit. V případě zavedení daně se v obecné rovině nabízejí dvě základní varianty. Buď široce konstruovaný základ daně, který je předmětem podrobné analýzy této statí nebo úzce konstruovaný základ daně, kdy by se zdanění týkalo jen vybraných transakcí s akciemi, dluhopisy a deriváty. Možné jsou pochopitelně i modifikace těchto základních pojetí.

Cílem daně z finančních transakcí v širším pojetí je zdanění hrubých transakcí před případnými vzájemnými zápočty s tím, že se má uplatňovat na transakce spojené se všemi druhy finančních nástrojů. Široké působení daně má vazbu na skutečnost, že finanční nástroje jsou často blízkými substituty a právě široké pojetí má zabránit využití daňové arbitráže, možnému dvojímu nebo nulovému započtení. Vztahuje se tedy na nástroje obchodované na kapitálovém trhu, nástroje peněžního trhu (vyjma platebních nástrojů), podílové jednotky nebo akcie subjektů kolektivního investování a derivátové nástroje. Navíc se neomezuje na obchody na organizovaných trzích (regulované trhy a mnohostranné obchodní systémy), ale zahrnuje i jiné druhy obchodů – například mimoburzovní obchody. Široký záběr je možno vysledovat i v tom, že se neomezuje na převod vlastnictví, ale sleduje, zda na sebe finanční instituce při provádění transakcí přebírá riziko, které s sebou daný finanční nástroj nese (nákup a prodej). Pokud je předmětem transakce derivátový nástroj, kdy transakce vede k dodávce finančních nástrojů, požaduje se odvést daň nejen z derivátové transakce, ale i z dodávaného podkladového aktiva. Je třeba ale upřesnit, že aby byl derivátový nástroj zdanitelný, musí jít o derivát pro investiční účely.

Uvalení daně se týká také transakcí s obchodovatelnými cennými papíry nebo jinými finančními nástroji, které jsou nabízeny formou sekuritizace. To znamená, že finanční transakce podléhající zdanění mohou sestávat z nákupu, prodeje nebo převodu strukturovaných produktů. Důvodem zahrnutí této skupiny transakcí je nejen přítomnost úvěrového rizika, ale především obava z jejich využívání k daňovým únikům. Konkrétně sem lze začlenit například směnky, opční listy a certifikáty.

Takto široce pojaté působení daně si žádá z působnosti daně vybrané typy transakcí vyčlenit. Pokud by takto postupováno nebylo, negativní dopady by ve vybraných případech byly velmi zřetelné. Uvalení daně se nevztahuje na

- transakce, kdy jednou z protistran je centrální banka (ať již vnitrostátní centrální banka nebo Evropská centrální banka) – důvodem vyčlenění jsou případné významné negativní dopady na provádění měnové politiky, možnost refinancování finančních institucí,
- spotové měnové transakce pro zachování volného pohybu kapitálu,
- fyzické komoditní transakce,
- transakce na primárních trzích jak s cennými papíry (akcie, podíly, dluhopisy) – aby nedošlo k narušení kapitálových vkladů vlád a společností – tak s měnami,
- činnosti spojené s půjčkami a úvěry domácností, podniků nebo finančních institucí a běžných finančních aktivit, jako jsou hypoteční úvěry nebo platební transakce.²

Snaha o globální podchycení je patrná i z vymezení finančních institucí. V zásadě se do této kategorie zahrnují investiční firmy, organizované trhy, úvěrové instituce, pojišťovny a zajišťovny, subjekty kolektivního investování a jejich manažeři, penzijní fondy a jejich

² Ale následný obchod s těmi nástroji prostřednictvím strukturovaných produktů do působnosti daně patří.

manažeři, holdingové společnosti, společnosti poskytující finanční leasing. Široká působnost daně je dále posílena i tím, že se zaměřuje nejen na finanční transakce prováděné finančními institucemi na svůj účet a riziko, ale i na transakce, kde finanční instituce jednájí jménem jiných osob. Za finanční instituce se nepovažují tzv. ústřední protistrany, centrální depozitáře cenných papírů a mezinárodní centrální depozitáře cenných papírů. Jejich činnost má význam pro efektivní a transparentní fungování finančního trhu a nelze ji posuzovat jako činnost obchodní.

Daňová povinnost vzniká v okamžiku provedení finanční transakce. Pro koupi a prodej určitých finančních nástrojů (jiných než deriváty) se obvykle stanoví cena nebo jiná forma protiplnění. A právě protiplnění je základem daně. Pokud nastává situace, kdy je protiplnění nižší než tržní cena, je třeba eliminovat narušení trhu. V takovém případě se za základ daně bere tržní cena stanovená za běžných tržních podmínek v čase, kdy vznikla daňová povinnost. Obdobný problém při stanovení základu daně může souviset s transakcemi, které vznikají uvnitř finanční skupiny a na které se nevztahují pojmy nákup a prodej. Také v tomto případě je základem daně tržní cena stanovená za běžných tržních podmínek v čase, kdy daňová povinnost vznikla.

Ve vztahu k transakcím s derivátovými nástroji se hledal postup, který by umožnil přímé a snadné uplatnění daně z finančních transakcí při respektování nízkých transakčních a administrativních nákladů a zároveň znesnadnil umělé snižování daňové zátěže generováním specifických derivátových nástrojů, protože by neexistovala pobídka například k uzavření nástroje pouze o rozdílech v cenách nebo hodnotách. Základem daně pro nákup nebo prodej, převod, uzavření a změnu derivátových nástrojů je pomyslná částka v čase, kdy dochází k nákupu, prodeji, převodu, uzavření nebo změně derivátového nástroje.

Pro zavedení daně z finančních transakcí je vhodná aplikace tzv. rezidenčního přístupu. Znamená to, že daň bude splatná v případě, že je jakákoli ze stran transakce usazena v zúčastněném členském státě bez ohledu na to, kde k transakci dochází. Jedná se o případ, kdy je finanční instituce zapojená do dané transakce sama usazena ve státě uplatňujícím daň z finančních transakcí, i o případ, kdy jedná jménem subjektu usazeného v rámci dané jurisdikce (IP/12/1138 – viz EC, 2013a). V zamezení daňovým únikům by měla bránit také „zásada místa emise“. Finanční nástroje vydané ve státech, které se k dani z finančních transakcí zaváží, budou při obchodování zdaněny, a to i v případě, že subjekt, který s nimi obchoduje, v žádném z těchto států usazen není (IP/12/1138).

Finální volba

Z výše uvedených možných přístupů se realizace dočkal přístup založený na zdanění bonusů³. Mnohem více pozornosti je věnováno snaze části států EU zavést daň z finančních transakcí navzdory silnému odporu mnoha států. Původní představa zavedení od 1. ledna 2014 se přesouvá na další předpokládaný termín - polovinu roku 2014.

Daň z finančních transakcí v aktuálních souvislostech

Současný stav možného teritoriálního rozsahu implementace i vymezení daně z finančních transakcí je nejasný. Přestože se původním návrhem o zavedení daně z finančních transakcí zabýval již v roce 2010 MMF a následovaly diskuse ministrů financí EU a USA, v současné době její zavedení mnoho států striktně odmítá. Patrně bude od poloviny roku 2014 uplatňována v 11 zemích Evropské unie – s využitím principu tzv. posílené spolupráce. Jde o Belgii, Estonsko, Francii, Itálii, Německo, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko,

³ Tato stať se detaily tohoto přístupu nezabývá, zařazení tzv. daně z bonusů souvisí pouze se snahou prezentovat ucelenou škálu možností.

Slovinsko a Španělsko. Jde tedy podle počtu států o menší část zemí EU, z celkového počtu 27 členských států. Tyto státy mají ale převahu z pohledu tvorby HDP – vytváří 90 % HDP eurozóny. Státy, které zatím daň uplatňovat nebudou, se mohou ke zdanění kdykoli připojit.

Hlavním uváděným důvodem zavedení daně je ...“zajistit, aby finanční sektor spravedlivým dílem přispíval do veřejného rozpočtu. Ve srovnání s jinými odvětvími totiž v současnosti platí na daních méně. Rovněž by to mohl být způsob, jak od bank a dalších finančních společností získat alespoň část nákladů, které kvůli nim musely být vynaloženy na zotavení hospodářství z krize. Byly hlavní příčinou hospodářského útlumu a od států dostaly značné prostředky, které jim pomohly přežít.“ (EC, 2013c)

Finální návrh, který je ještě stále ve stavu možných změn, má v hlavních principech následující podobu: Zdaněny mají být veškeré finanční transakce, v nichž figuruje účastník se sídlem alespoň v jedné z jedenácti zemí. Minimální sazba u derivátových nástrojů je nastavena na úroveň 0,01 % a 0,1 % u ostatních transakcí, včetně nákupu akcií a dluhopisů. Zúčastněné země mohou sazby zvýšit. Daň se nebude vztahovat na běžné finanční operace občanů a podniků. Očekávaný příjem ve výši 30 až 35 mld. eur (přes 900 miliard Kč) ročně má být částečně převeden do rozpočtu EU. O převedenou částku by poté byly sníženy příspěvky zúčastněných zemí.

Návrh směrnice projednaný Evropským parlamentem

Evropská komise informovala o předpokládaném termínu účinnosti daně z finančních transakcí, který je plánován od poloviny roku 2014 za předpokladu, že bude příslušná směrnice schválena do konce roku 2013 a následně rychle implementována do právních předpisů 11 zúčastněných zemí, které se rozhodly daň implementovat na základě tzv. posílené spolupráce.

V červenci letošního roku projednal návrh směrnice Evropský parlament, který ji podpořil a zapracoval pozměňovací návrhy. Návrhy Evropského parlamentu ale nemusí být akceptovány, protože jeho funkce je pouze poradní. Přesto je vhodné uvést ty nejvýznamnější (viz např. KPMG, 2013):

- Výjimky ve výši sazby daně stanovené obecně na 0,1 % u cenných papírů a 0,01 % u derivátů:
 - Poloviční sazba pro transakce penzijních fondů a pro transakce se státními dluhopisy (dočasná výjimka do konce roku 2016)
 - Snížená sazba daně pro REPO operace a na druhou stranu možnost zavedení vyšší sazby pro OTC transakce
- Zavedení principu převodu právního titulu, podle kterého by převod vlastnického práva byl podmíněn úhradou daně.
- Rozšíření principu emise, který je vedle principu rezidence klíčovým pro posouzení, zda transakce podléhá dani:
 - Původní návrh neuplatňoval princip emise na OTC deriváty. Podle nového návrhu by tato výjimka měla být zrušena.
 - Návrh předpokládá specifikaci okruhu derivátů, jichž se dotkne princip emise. Jednalo by se například o deriváty odvozené od cenného papíru emitovaného subjektem ze zúčastněného členského státu, deriváty obchodovatelné v rámci organizované platformy zúčastněného členského státu nebo účtované jeho clearingovým centrem apod.

- Rozšíření okruhu finančních transakcí podléhajících dani o spotové měnové transakce na devizovém trhu.

Argumenty proti zavedení daně z finančních transakcí

Nejčastěji užívaným zcela věcným argumentem odpůrců daně z finančních transakcí je zkušenost Švédska, které v letech 1984 až 1991 daň z finančních transakcí aplikovalo. Nejprve vybíralo daň z nákupu akcií a opcí, po dvou letech byla daň uvalena i na nákup dluhopisů. Daň byla postupně v letech 1990 až 1991 zrušena. Plánovaný přínos ve výši 1,5 miliardy švédských korun byl konfrontován se skutečností ve výši pouhých 50 milionů švédských korun. Negativní dopady byly mohutné. Došlo k poklesu cen aktiv a poklesu obchodních aktivit jejich odklonem na trhy mimo Švédsko. Důsledkem bylo výrazné snížení likvidity domácího trhu.

Velká Británie patří mezi nejvýznamnější odpůrce daně z finančních transakcí a vzhledem k silné pozici na finančních trzích je její postoj důležitý. Tato země se obává, že bude v případě zavedení daně, byť jen v jedenácti zemích EU, inkasovat její negativní dopady. Spolu se Švédskem a Nizozemskem namítají, že daň by mělo smysl zavést jen celosvětově. Česká republika patří také mezi státy, které nesdílejí optimismus související s očekávanými přínosy daně, a její zavedení neplánuje

Závěr

V souvislosti se zavedením daně z finančních transakcí se zmiňují ambiciózní cíle. Očekává se zvýšení efektivnosti a stability finančního trhu tím, že dojde k omezení podstupování rizik. Toto tvrzení je více než problematické. Finanční sektor zároveň postupně přechází na novelizovaná regulatorní opatření, která kladou a budou klást vysoké nároky především na řízení likvidity a posílení kapitálového vybavení. Regulatorní požadavky Basel III jsou adekvátní postupy, které si oprávněně kladou za cíl posílit stabilitu. Daň z finančních transakcí už jen z důvodu, že nebude aplikována globálně, v sobě naopak nese zvýšená rizika nestability. Souběžně uplatňované požadavky na posílení kapitálového vybavení a daň mohou zatížit předmětné subjekty finančního sektoru natolik, že omezí své aktivity a to se negativně odrazí v přístupu sektorů reálné ekonomiky k financování.

Dále by měl finanční sektor pomocí daně z finančních transakcí přispívat do veřejných rozpočtů jednak z titulu fiskální konsolidace následků finanční krize a jednak pro potřebu tvorby zdrojů na překlenutí případných krizí budoucích. Snaha o nalezení nových rozpočtových zdrojů je evidentní. Opět je ale na místě otázka. Je vhodné kromě aplikace požadavků Basel III zatížit finanční sektor ještě novou daňovou povinností? Nepřispěje to k potřebné konsolidaci. Je třeba vidět vzájemné vazby mezi stabilitou finančního sektoru a stavem reálné ekonomiky, která se potřebuje vymanit z recese, což bez dobře fungujícího finančního sektoru není dost dobře realizovatelné.

K narušení finančního trhu by nedošlo pouze v případě, že by daň byla aplikována globálně. Nedošlo by k přesunům daňových základů. To je ale zcela nereálné vzhledem k postoji tak silného hráče na finančních trzích, jakým jsou Spojené státy americké, které daň z finančních transakcí striktně odmítají. Také Evropská unie je v otázce zavedení daně od počátku nejednotná. Uplynula poměrně dlouhá doba od prvního projednávání a negativní postoje spíše nabývají na intenzitě. Mnohem pravděpodobnější je verze částečného zavedení daně, která s sebou přinese odtok kapitálu do finančních center mimo zdaněné země. To, že se omezí obchodování, se projeví v omezení počtu či aktivitách finančních institucí a to poté bude mít za následek úbytek pracovních pozic v tomto odvětví. Za těchto okolností se změní – sníží – základna pro odvod daně a predikované příjmy nebudou realizovány.

U postojů těch, kteří daň z finančních transakcí prosazují, můžeme vidět největší problém ve statickém pohledu na tuto daň. Rovněž predikce přínosů vychází ze statického pojetí. Žádná daň nemá vliv pouze na toho, kdo je jejím plátcem. Existují transmisní mechanismy, s jejichž pomocí se přenáší dopady daně i na další subjekty v ekonomice. Profit mohou očekávat finanční centra mimo oblast, kde daň bude zavedena. Pokud by došlo k situaci, kterou očekávají příznivci daně z finančních transakcí, a tato daň přispěje k vyššímu výběru daní, zvýší se daňová kvóta.

Literatura:

- [1] EC (2013a): *Komise navrhuje povolit posílenou spolupráci v oblasti daně z finančních transakcí*. [on-line], Brussels, European Commission, c2013, [cit.: 8. 11. 2013], <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1138_cs.htm>.
- [2] EC (2013b): *Prudential Requirements and Supervision*. [on-line], Brussels, European Commission, c2013, [cit.: 8. 11. 2013], <http://ec.europa.eu/internal_market/bank/regcapital/>.
- [3] EC (2013c): *Zavedení daně z finančních transakcí*. [on-line], Brussels, European Commission, c2013, [cit.: 8. 11. 2013], <http://ec.europa.eu/news/economy/130214_cs.htm>.
- [4] Christensen, L. S. (2013): *Daň z finančních transakcí je podlá, neférová a kontraproduktivní*. [on-line], Praha, Saxo Bank, c2013, [cit.: 23. 10. 2013], <<http://saxobank247.cz/dan-z-financnich-transakci-je-podla-neferova-a-kontraproduktivni>>.
- [5] Damette, O. (2013): *Mixture Distribution Hypothesis and the Impact of a Tobin Tax on Exchange Rate Volatility: A Reassessment*. Strasbourg, Université de Strasbourg, Working Papers of BETA 2013-07, 2013.
- [6] Keynes, J. M. (1936): *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 1936.
- [7] Keen, M. – Krellove, R. – Norregaard, J. (2010): *Financial Sector Taxation. The IMF's Report to the G-20 and Background Material*. [on-line], Washington D. C., International Monetary Fund, c2010, [cit.: 23. 10. 2013], <<http://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2010/paris/pdf/090110.pdf>>.
- [8] Kerrigan, A. (2010): *The Elusiveness of Neutrality – Why Is It So Difficult to Apply VAT to Financial Services?* International VAT Monitor, 2010, roč. 21, č. 2, s. 103-112.
- [9] KPMG (2013): *Aktuální informace o dani z finančních transakcí*. [on-line], Praha, KPMG, c2013, [cit.: 23. 10. 2013], <http://www.kpmg.com/CZ/cs/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Financial-Update/Documents/KPMG_Financni-aktuality_2013-10.pdf>.
- [10] Lockwood, B. (2011): *How the EU VAT Exemptions Impact the Banking Sector. Study to Assess whether Banks Enjoy a Tax Advantage as a Result of the EU VAT Exemption System*. [on-line], London, PricewaterhouseCoopers, c2011, [cit.: 23. 10. 2013], <http://www.pwc.com/en_GX/gx/financial-services/pdf/2011-10-18_VAT_Study_final_report.pdf>.
- [11] Merrill, P. F. (2011): *VAT Treatment of the Financial Sector*. [on-line], Washington, D. C., Tax Analysts, c2011, [cit.: 23. 10. 2013], <[http://www.taxanalysts.com/www/freefiles.nsf/Files/MERRILL-13.pdf/\\$file/MERRILL-13.pdf](http://www.taxanalysts.com/www/freefiles.nsf/Files/MERRILL-13.pdf/$file/MERRILL-13.pdf)>.
- [12] Stiglitz, J. (2010): *Reforming the International Monetary and Financial Systems in the Wake of the Global Crisis*. New York, New Press, 2010.

Nad návrhem daně z finančních transakcí

Nad'a Blahová

ABSTRAKT

Daň z finančních transakcí byla vybrána částí reprezentace Evropské unie ze škály možných daňových zátěží finančního trhu, o kterých se začalo diskutovat v souvislosti s následky finanční krize. Cílem stati bylo zabývat se daní z finančních transakcí v kontextu názoru vybraných teoretiků i představitelů praxe, představit škálu možných přístupů a detailněji se zaměřit na vybrané řešení a jeho rizika. V závěru jsou vyhodnoceny cíle, které s aplikací daně spojují její příznivci. Daň z finančních transakcí v sobě nemá stabilizující faktory, naopak lze očekávat v důsledku jejího zavedení ve vybraných státech Evropské unie posílení prvků nestability.

Klíčová slova: Daň; Finanční transakce; Finanční sektor.

About Draft on Financial Transaction Tax

ABSTRACT

Part of the representation of the European Union chose a tax on financial transactions from a range of possible tax burden on the financial market, which began to discuss in relating to the effects the financial crisis. The aim of the article was to deal with the financial transaction tax in the context of selected theorists view as well as representatives of practice. Furthermore, the article presents a range of possible approaches with the intention to focus on the solution chosen and its risks in detail. The objectives that its supporters connect with the application of tax are evaluated in the conclusion of the article. A financial transaction tax does not include stabilizing factors. On the contrary, due to its introduction can be expected to strengthen the elements of instability in selected countries of the European Union.

Key words: Tax; Financial transactions; Financial sector.

JEL classification: G15, G28, F34.